

УДК 377: 1(79)

ІК-КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ – ВИМОГА ЧАСУ

Кепша Ольга Михайлівна
м.Кривий Ріг

У статті здійснено аналіз визначень поняття інформаційно-комунікаційної компетентності за ключовими ознаками. Проаналізовано сутність ключових ознак інформаційно-комунікаційної компетентності. З метою розкриття змісту явища «інформаційно-комунікаційна компетентність», розглянуто його складові. Уточнено значення поняття «інформаційна компетентність» на основі інтеграції ключових компетенцій. Запропоновано авторське визначення поняття ІК-компетентність викладачів загальноосвітніх дисциплін.

Ключові слова: компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, інформація, комунікація, викладач.

Постановка проблеми. Динамічна інформатизація суспільства, інтеграція української освіти до загальноєвропейської та світової системи освіти, системне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в усі галузі економічного та суспільно-політичного життя зумовили необхідність підготовки кваліфікованого і компетентного викладача, насамперед, у сфері професійно-технічної освіти, професійно мобільного, який здатний до творчої праці, професійного самовдосконалення і впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виробничий процес. На сьогодні проблема розвитку відпо-

відної компетентності – інформаційно-комунікаційної (ІК-компетентність) – викладачів загальноосвітніх дисциплін професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ) залишається пріоритетною. Саме розвиток відповідного рівня ІК-компетентності дозволить викладачам повною мірою використовувати можливості сучасних інформаційних джерел для підвищення свого професійного рівня, впроваджувати свій професійний потенціал під час навчально-виховного процесу. Розвиток професійної ІК-компетентності має відбуватися інтегровано, у поєднанні з психолого-педагогічними дисциплінами для досягнення основної мети – формування мобільних, конкурентоздатних учнів, готових до сучасних вимог на ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З'ясовано, що вчені визначають латинське походження поняття «компетентність» (від «competentes», «competentis» як явище, що означає «відповідний», «здатний»). Компетентний – той, хто має знання в тій чи іншій галузі. Компетентність – володіння відповідною компетенцією, сукупність особистісних якостей викладача, зумовлених досвідом його діяльності в певній соціальній і особистісно-значимій сфері [1]. Нині досить актуальним є питання розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності викладача загальноосвітніх дисциплін, як складової професійної компетентності. Аналіз попередніх досліджень свідчить, що проблемі розви-

тку ІК-компетентності присвячені дослідження багатьох вчених. Проте, за основу взято результати дослідження Л.А.Карташової, яка, зазначила, що інформаційно-комунікаційна компетентність (ай-ті-компетентність) вчителя суспільно-гуманітарних спеціальностей – це здатність вчителя використовувати на практиці ІТ для задоволення особистих потреб і розв'язування професійних завдань у відповідній предметній галузі (слідом за О. М. Спіріним), яка передбачає: наявність знань у галузі ІТ, методів та форм їх впровадження в професійну діяльність; сукупності умінь і навичок застосування ІТ; системи спеціально-наукових, психологічних, педагогічних знань та вмінь з питань планування та здійснення навчально-виховного процесу з певного предмета, яка має яскраво виражений прикладний характер використання можливостей ІТ: розроблення електронних навчальних матеріалів; вдосконалення предметних компетентностей через застосування ІТ; підвищення педагогічної майстерності засобами ІТ; здійснення моніторингу досягнень учнів та обмін досвідом викладання предмета через застосування ІТ тощо [2].

Однак, визначення поняття ІК-компетентності на сучасному етапі розвитку педагогіки вченими дається неоднозначно (В.Л.Акуленко, В.Ю.Биков, А.М.Гуржій, М.Г.Дзугоєва, О.Б.Зайцева, Л.А.Карташова, А.Л.Семенов, О.М.Спірін, Н.Ю.Таїрова, О.М.Толстих, М.І.Жалдак, та ін.).

Мета статті полягає у розгляді сутності й ключових ознак інформаційно-комунікаційної компетентності викладачів загальноосвітніх дисциплін.

Виклад основного матеріалу. У "Основах стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України" (збірник наукових праць) визначено, що інформаційно-комунікаційна компетентність є результатом різнобічних здатностей людини і має такі складові:

1) здатності й уміння: здобувати інформацію з різних джерел у зрозумілому вигляді; працювати з різними відомостями; критично оцінювати відомості; використовувати у професійній діяльності інформаційно-комунікаційні технології;

2) знання: особливостей інформаційних потоків у своїй галузі; основ ергономіки й інформаційної безпеки; функціональних можливостей ІКТ; конкретні навички з використання комп'ютерної техніки та ІКТ;

3) ставлення особистості до застосування ІКТ для відповідальної соціальної взаємодії і поведінки (О.В.Овчарук, О.М.Спірін) [4, с.46-48].

Іншими словами, інформаційно-комунікаційна компетентність передбачає здатність людини орієнтуватися в інформаційному просторі, оперувати даними на основі використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій відповідно до потреб ринку праці і для ефективного виконання професійних обов'язків. Ця категорія має також включати такі елементи, як ціннісні орієнтації, тобто вміння критично вибирати і критично аналізувати відомості і дані, що складають зміст, отриманий з різних джерел і за допомогою ІКТ.

З метою розкриття змісту явища «інформаційно-комунікаційна компетентність» та визначення цього поняття, розглянемо його складові: «компетентність» (це рівень навченості, володіння сумою знань, умінь і навичок), «інформація» (нові відомості про навколишній світ, одержувані в результаті взаємодії з ним) [5] і «комунікація». Передача інформації пов'язана з комунікацією. Інформаційна комунікація включає обмін повідомленнями, почуттями, установками під час спільної діяльності. У педагогіці та психології інформація – це засіб будь-якого повідомлення, дані про щось, які розглядаються в аспекті передачі їх у часі й просторі. У той же час педагогічний процес носить комунікативний характер. Комунікація, як правило, розглядається в декількох значеннях: обмін інформацією в людському спілкуванні; реалізація інтелектуально-пізнавальних здібностей суб'єкта (умінь описувати і пояснювати об'єкти

дійсності і емпіричний базис науки, причинно-наслідкові зв'язки між ними) [6]. Отже, в основі суті поняття «інформаційно-комунікаційна компетентність» в педагогічній діяльності лежить взаємозв'язок інформаційного простору і комунікативної сфери. Явище ІК-компетентності включає в себе: цілісне світобачення і науковий світогляд; сукупність загальноосвітніх і професійних знань і вмінь, соціальних і етичних норм поведінки людей в інформаційному оточенні; уявлення про інформаційні об'єкти та їх перетворення в людській діяльності, в тому числі за допомогою засобів інформаційних технологій, технічних і програмних засобів, що реалізують ці технології. Компонентами інформаційно-комунікаційної компетентності особистості є: оптимальність інформаційно-комунікативної діяльності; володіння методами інформаційно-комунікативної діяльності; наявність критичного мислення. Освітня цінність комунікації полягає у виконуваній інформаційній функції, а комунікативність – це умова розвитку особистості, пізнання навколишнього світу.

На сьогодні увага багатьох учених прикута до інформаційно-комунікаційної компетентності, насамперед, тому, що це поняття порівняно нове. І саме через це однозначного визначення цього поняття немає. Вчені подають його або досить звужено, або, навпаки, розширено, – залежно від того, про яку сферу діяльності йдеться. Така умова до компетентісного підходу сприяла тому, що освітні кола виокремили ключові (ІТ-компетентність розглядається як одна з категорій ключових компетентностей) компетентності, які сприяють досягненню успіхів у житті; сприяють підвищенню якості суспільних інститутів; відповідають багатоманітним сферам життя (Локшина О.І., Овчарук О.В., Паращенко Л.І., Пометун О.І., Савченко О.Я., Трубочева С.Е. [7] та ін.).

Поняття ключових компетентностей досить багатогранне. Досі триває широка дискусія, спричинена, у першу чергу, потребами ринку праці у професіоналах, які мають володіти не тільки професійними навичками, а швидко навчались, адаптувались до нових потреб ринку і змін у суспільстві, тобто бути професійно мобільними, здатними працювати в умовах поступу інформаційно-комунікаційних технологій, позитивно й конструктивно реагувати на реформи і виклики часу. Ключові ж компетентності включають в себе основні загальні поняття, які становлять комплекс знань, умінь, навичок, цінностей та відношення за навчальними галузями й життєвими сферами того, хто навчається.

Залишається відкритим питання, як має бути відображена інформаційно-комунікаційна компетентність у змісті освіти і підвищення кваліфікації педагога. Попри це, значних зусиль потребує створення відповідного середовища для забезпечення формування ІК-компетентності, створення відповідних стандартів на різних рівнях освіти тощо. На сьогоднішній день у вітчизняній освіті у даних питаннях немає єдності наукових й офіційних кіл.

Підсумовуючи вище зазначене, можна подати власне визначення поняття (і в цьому ми погоджуємося саме із визначенням О.В.Овчарук [8]): ІК-компетентність викладачів загальноосвітніх дисциплін слід розуміти як сукупність знань і розуміння, умінь і навичок, а також особистісних ставлень і ціннісних орієнтацій в галузі інформаційно-комунікаційних технологій та здатність автономно і відповідально демонструвати їх для практичної, професійної діяльності та навчання впродовж життя.

Зазначимо, що нині в Україні відсутні наукові дослідження, які розкривають особливості розвитку ІК-компетентності викладачів загальноосвітніх дисциплін. Поза увагою залишаються питання, пов'язані із застосуванням інноваційних підходів розвитку ІК-компетентності викладачів. Тому, з метою розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності викладачів загальноосвітніх дисциплін професійно-технічних навчальних закладів вбачаємо необхідність сприяння збагаченню знаннями, вміннями з галузі ІКТ; розвитку комунікативних, інтелектуальних здібностей; здійсненню інтерактивного діалогу в єдиному інформаційному просторі. І тут уже треба

ставити акцент не на тому, що знає, хоче й може дати викладач, а на те, що потрібно учневі, адже освітня програма відтепер має орієнтуватися на результати навчання, формування компетентності та конкурентоспроможності учня. А це дасть змогу значно підвищити ефективність навчально-виробничого процесу в ПТНЗ та рівень знань учнів.

Висновки. Слід зазначити, що проведений аналіз не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми, тому перспективи подальших наукових розвідок можуть бути пов'язані з вивченням складових інформаційно-комунікаційної компетентності викладача загальноосвітніх дисциплін професійно-технічних навчальних закладів.

Література та джерела

1. Тришина С.В. Информационная компетентность специалиста в системе дополнительного профессионального образования [Картасова Л.А. Формування IT-готовності як нової якісної характеристики учителя суспільно-гуманітарних дисциплін / Л.А.Картасова // Педагогічний дискурс: зб. наук. пр. / гол.ред. І.М.Шоробура. – Хмельницький: ХГПА, 2010. – Вип. 8. – С.90-97
2. Картасова Л.А. Соціально-економічні та педагогічні вимоги до інформаційно-технологічного забезпечення сучасного вчителя загальноосвітнього навчального закладу [Текст] / Л.А.Картасова // Вища освіта України. – 2009. – №3 (додаток 1). – Тематичний випуск "Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології" – К.: Генезис. – 2009. – С.534-539.
3. Основи стандартизації інформаційно_комунікаційних компетентностей в системі освіти України: метод. рекомендації / [В.Ю.Биков, О.В. Білоус, Ю.М.Богачков та ін.]; за заг. ред. В.Ю.Бикова, О.М.Спіріна, О.В.Овчарук. — К.: Атіка, 2010. – 88 с.
4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У.Гончаренко. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
5. Бутова І.В. Педагогические условия формирования информационно-образовательных потребностей студентов вуза / И.В.Бутова // Вестн. Томского гос. пед. ун-та. – 2009. – № 7. – С.98-101
6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / [Бібік Н.М., Ващенко Л.С., Локшина О.І., Овчарук О.В., Паращенко Л.І., Пометун О.І., Савченко О.Я., Трубачева С.Е.]; за заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. –111 с.
7. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України: метод. Рекомендації / [В.Ю.Биков, О.В.Білоус, Ю.М.Богачков та ін.]; за заг. Ред. В.Ю.Бикова, О.М.Спіріна, О.В.Овчарук. – К.: Атіка, 2010. – 88 с., С.46.

В статті здійснено аналіз визначення поняття інформаційно-комунікаційної компетентності. Проаналізовано сутність ключових ознак ІК-компетентності. С метою розкриття змісту явлення «інформаційно-комунікаційна компетентність», розглянуто його складові. Уточнено значення поняття «інформаційна компетентність» на основі інтеграції ключових компетенцій. Предложено авторське визначення поняття ІК-компетентності викладачів загальноосвітніх дисциплін.

Ключові слова: компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, інформація, комунікація, викладач.

Nowadays the information and communication competence of teachers of general subjects as part of professional competence is a very topical issue. The author of the article has presented the analysis of the definitions the information and communication competence on key characteristics. The essence of the key characteristics the information and communication competence has been considered. The purpose of disclosure in the phenomenon of "information and communication competence" has been defined. The meaning of the "information competence" based on the integration of key competencies has been clarified. Particular activities of the teachers in the aspect of using and processing the information have been mentioned. The author has suggested his own definition of "information and communication competence the teachers of general education subjects" in vocational education. The emphasis has been made on the need to promote the enrichment of teachers` knowledge, skills of information and communication technologies of communication, as well as intellectual capabilities, implementation of interactive dialogue in a single information space.

Key words: competence, communication competence, information, communication, and teacher.